

Ateš Periša – ohnivý muž, Legendy, pohádky a humorky z Bosny a Hercegoviny, př. Anežka Kindlerová, Jaroslav Otčenášek, Argo, Praha 2006., 217 str. (Mýty, pohádky a legendy)

Nakon zbirke pripovijedaka iz Dalmacije (objavljenih u Pragu 2003.), koju je priredio Jaroslav Otčenášek, etnolog i kroatist, prošle je godine objavljena zbirka priča iz Bosne i Hercegovine. Ova knjiga, koju urednički potpisuje dvoje autora, prva je takva zbirka objavljena na češkom jeziku. Dok je zbirka priča iz Dalmacije djelomično bila motivirana kao fiktionalni vodič za češke turiste koji dolaze u Hrvatsku, ovaj put autori u pogovoru objašnjavaju da ih je za predstavljanje priča iz Bosne i Hercegovine potaknula činjenica da su one gotovo nepoznate češkom čitatelju, iako su Češka i Bosna bile dio iste države, Austro-Ugarske. Objašnjavajući ukratko u pogovoru povijest Bosne i Hercegovine, i naglašavajući njezinu multietničnost, autori kao važnu činjenicu napominju postojanje češke i slovačke manjine u Bosni i Hercegovine 19. stoljeća. Etnička slika Bosne i Hercegovine, zastupljena u trima vjeroispovijestima, utjecala je na usmenoknjiževni izričaj, miješajući tako utjecaje Istoka i Zapada. Uzajamna vjerska i etnička tolerancija urodila je zanimljivom mješavinom različitih usmenoknjiževnih tradicija, i sama ta činjenica, smatraju autori, čini ovu knjigu veoma zanimljivom češkom čitatelju.

Knjiga je žanrovski podijeljena u tri dijela, na pripovijetke, šaljive priče i legende. Prvi dio "Pripovijetke" čini najveći dio ove zbirke i u njemu možemo pratiti europske i orijentalne motive. U nekoliko varijanti pronalazimo motive bajke o tri zlatne vlasi, ali i orijentalne motive kao što je leteći tepih. Autori napominju da je prisutnost europskih motiva usmene tradicije prisutniji u bajkama, a da se osobitost pripovijedanja u Bosni i Hercegovini otkriva u pričama vezanim uz stvarnost. Realni se tako svijet razotkriva u pričama u kojima se kao glavni lik pojavljuje Šišmael (kojeg također nalazimo u turskim i bugarskim pričama) ili Hero (bosanska odnosno kršćanska varijanta lukavog Nasrudin hodže), koji nam daju uvid u lokalnu atmosferu i odnose između stanovnika Bosne i Hercegovine. Česti likovi također su predstavnici turske moći kao što su aga, beg ili kadija, gotovo uvijek jednako karakterizirani i u jednakoj poziciji u priči.

U jednom dijelu priča pojavljuje se Nasrudin hodža, lik iz orijentalne pripovjedne tradicije, poznat u pričama mnogih zemalja Bliskog istoka. Iako sličan likovima kao što su Till Ullenspiegel ili Petrica Kepempuh, Nasrudin hodža je interetnički lik koga pronalazimo u pričama Irana, Kavkaza i Balkana. Njegova je uloga lakrdijaša, tumače autori, jednaka onoj Tilla Ullenspiegela u europskoj tradiciji. Svojim duhovitim odgovorima Nasrudin hodža razotkriva glupost i prijetvornost, ali se istovremeno suprostavlja moćnima. Specifičnost bosansko-hercegovačke usmene tradicije lik je Here, lakrdijaša koji se svojim jezikom i dovtljivošću suprostavlja turskoj moći ili bilo kojem obliku ljudske gluposti.

Drugu tematsku cjelinu čine, kratke i duhovite, šaljive priče. Humor velike većine sakupljenih priča temelji se na satiri usmjerenoj prema predstavnicima svih triju vjeroispovijesti. Nositelji komičnih obilježja, svećenik, pop i hodža, posve su izjednačeni u svojim pozicijama. Sve njih u većini priča rese škrtošću, glupost, pohlepa i proždrljivost, čime na sebe privlače satiričnu ostricu pripovjedača. Ako pak nisu izloženi kritici i porugi svoje etničke skupine, suprostavljeni su međusobno. Vrlo čest lik u šaljivim pripovjetkama je lik Ciganina,

kojemu je dodijeljena dvostuka uloga. U jednom dijelu priča lik Cige (kako se naziva u pričama) ismijavan je zbog svoje škrtosti ili naivnosti, dok je u drugima prikazan kao odraz narodne mudrosti i lukavosti. Češki autori ove knjige posebnu zanimljivost šaljivih priča nalaze u njihovoj političkoj nekorektnosti, odnosno u činjenici da nitko nikoga ne štedi i da su glavni likovi ponekad bitange.

Treći, i najmanji dio zbirke, sastoji se od pet priča, od kojih bi se prve dvije mogle smatrati legendama u strogom smislu.

Izvori kojima su se autori služili navedeni su na kraju knjige. Oni su pretežno starije zbirke šaljivih pripovjedaka (Stojanović *Šala i zbilja*, 1879., Šimatović *Smješnice I-III*, 1884.-87., Mulabdić *Rukovijet šala*, 1893.), dok su noviji izvori zbirke Maje Bošković Stulli *Drvo nasred svijeta*, 1961., i *Narodne pripovijetke*, 1963.

Ova zbirka priča zasigurno je dobar početak približavanja specifičnosti bosansko-hercegovačkog usmenog folklora češkom čitatelju. Specifičnosti pripovijedanja ovog područja, ali i njegovo smještavanje u širi europski okvir, vjerojatno će omogućiti recepciju ove zbirke široj češkoj čitateljskoj publici i, kako autori navode, uvesti ih u "veseli svijet Bosne i Hercegovine u doba Turske".

Jelena IVANIŠEVIĆ